

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV –0604–10**

Udržateľná reprodukcia na Slovensku: psychosociálne skúmanie

Zodpovedný riešiteľ **Gabriel Bianchi**

Príjemca **ÚVSK SAV**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

1. Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV
2. Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky FF UKF v Nitre (pracovisko riešiteľky doc. Dagmar Markovej, PhD. bez financovania tohto pracoviska)
- 3.
- 4.
- 5.

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

1. Centre for Sexual Health Research, University of Southampton (prof. Roger Ingham)
2. Vienna Institute of Demography, Austrian Academy of Sciences (dr. Michaela Potančoková)
3. Katedra psychologie FF UK, Praha (prof. Lenka Šulová)

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

- 1.
- 2.
- 3.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

1. Bianchi, G (ed.) 2013. Kontexty ľudskej reprodukcie na Slovensku. Bratislava, ÚVSK SAV. ISBN: 978-80-970234-5-4.
2. LUKŠÍK, Ivan. Reprodukčné konzekvencie "oddaniu" sa materstvu. In Forum Statisticum Slovacum, 2013, roč. 9, č. 1, s. 57-62. ISSN 1336-7420.
3. POPPER, Miroslav. Context underlying decision-making on parenthood and reproduction. In Human Affairs : Postdisciplinary Humanities and Social Sciences Quarterly, 2012, vol. 22, no. 2, p. 214-226.
4. LUKŠÍK, Ivan - MARKOVÁ, Dagmar. Sexual lifestyles in the field of cultural demands. In

Uplatnenie výsledkov projektu

V projekte bola rozpracovaná metodológia na komplexné zmapovanie determinánt ľudskej reprodukcie. Vychádza z uplatnenia psychosociálneho prístupu, kde kľúčovou poznávacou optikou je psychológia, ktorá do seba inkorporuje pohľady príbuzných disciplín. V kontexte ľudskej reprodukcie ide v psychosociálnom prístupe v prvom rade o vystihnutie aktívneho, dynamického a rozhodovacieho aspektu, ktorý každý jednotlivec vo väčšej či menšej miere realizuje. Týka sa všetkých potenciálnych zdrojov reprodukčného rozhodovania, samotného rozhodovacieho procesu a samozrejme dôsledkov reprodukcie. Vytvorená metodológia kladie dôraz na podrobné zmapovanie relevantných kontextov: morálnych, kultúrnych, legislatívnych, štrukturálno-ekonomických, mediálnych a normatívnych a sledovanie ich vzájomnej interakcie v dynamickej psychosociálnej perspektíve. Konštrukcia metodológie spočíva na epistemologickej triangulácii (esencializmus, konštrukcionizmus) aj metodologickej triangulácii (kvalitatívny a kvantitatívny prístup).

Z hľadiska definovania udržateľných a perspektívnych vzorcov reprodukčného správania sa možno konštatovať, že sú odlišné pre majoritnú populáciu a pre príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít (MRK).

V majoritnej populácii u 30-35 ročných ľudí závisí rozhodnutie mať (druhé) dieťa predovšetkým od finančnej situácie. Pre podporu udržateľnej reprodukcie sú potrebné najmä štrukturálne opatrenia - dostupnosť zariadení a služieb starostlivosti o deti považuje menej ako polovica respondentov (46%) za dostupné pre každého kto ich potrebuje. Dôvodom nižšej dostupnosti jasíel' je najmä ich finančná náročnosť (88% participantov), a vzdialenosť od bydliska (79% participantov). Škôlky sú podľa respondentov dostupnejšie než jasle. Umiestnenie dieťaťa do materskej školy považuje za finančne náročné 69% participantov a problém s vzdialenosťou od bydliska uviedlo 77% participantov.

V marginalizovaných rómskych komunitách (MRK) sú zvonku implementované riešenia na zvyšovanie kvality života obyvateľov MRK zväčša neúčinné. Analýza kvantitatívnych dát z výskumu realizovanom na reprezentatívnej vzorke populácie ukázala, že respondenti, ktorí sa hlásia k rómskej národnosti vykazovali, v porovnaní s ostatnou populáciou, nižšiu mieru regulácie plodnosti (18,2%; ostatná populácia 42,2%), vyjadrovali vyššiu hodnotu dieťaťa v oblasti ekonomickej pomoci rodine (30,8%; ostatná populácia 9,3%) a referovali tiež o nižšej miere sexuálnej výchovy, ktorú dostali počas svojho vzdelávania (33,3%; ostatná populácia 56,3%). Interview s ľuďmi z MRK však odhalili, že dnes už zďaleka nie všetci Rómovia majú mnohohdetné rodiny a viacerí sú spokojní s dvoma deťmi, na workshopoch orientovaných na lepšie integrovanie ľudí z MRK bolo zdôraznené, že pokiaľ aj Rómovia uvažujú o opustení MRK, zvažujú pri tom rôzne zisky a straty, ktoré by im odchod z MRK priniesol, najmä z hľadiska celkovej životnej pohody. Analyzované príbehy rodičov z MRK ukázali, že život s deťmi zvládajú ľahšie (1) v podmienkach sociálnej podpory (v širšej rodine) okolia, (2) ak majú vyššie pracovné a vzdelávacie aspirácie, z ktorých niektoré sa im podarí aspoň čiastočne realizovať, (3) ak podobné aspirácie vkladajú aj do výchovy svojich detí a tiež (4) ak vedia reálne zhodnotiť svoju sociálnu situáciu a svoje možnosti výchovy detí.

CHARAKTERISTIKA VÝSLEDKOV

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Cieľom projektu bolo spoznať v akých podmienkach, kontextoch a životných štýloch sa realizuje reprodukcia, aké očakávania majú ľudia od reprodukcie a ako sú spokojní so svojou reprodukčnou kariérou, za účelom nájdania pozitívnych príkladov reprodukčnej spokojnosti a rozpoznania a definovania udržateľných a perspektívnych vzorcov reprodukčného správania

sa.

Nízka úhrnná miera plodnosti je na Slovensku spôsobená globálnymi trendmi – oneskoreným nástupom Druhého demografického prechodu, súčasnou globálnou ekonomickou krízou sprevádzanou neistotou na trhu práce, vysokou nezamestnanosťou a rastúcimi existenčnými rizikami. Zároveň dochádza k diverzifikácii a pluralizácii foriem rodinného spolužitia a nárastu kohabitácií, rodín s jedným rodičom, bezdetných párov, párov žijúcich oddelene spolu a pod., pričom inštitucionálne zostáva privilegované manželstvo. Prevládajúcou sociálnou normou je minimálne jedno dieťa a trojročná rodičovská dovolenka, na ktorej má zostať s dieťaťom žena, aj keď existuje menšina snažiac sa vymaniť spod jej vplyvu a hľadať nové modely rodičovstva so symmetrickejšim rozdelením rodičovských rol. S odkladom prvého dieťaťa (priemerný vek prvého pôrodu 27 rokov) sa zvyrazňuje význam individuálnej psychologickéj motivácie pre rodičovstvo - dosiahnutie radosti z dieťaťa a súčasne uspokojenie z naplnenia osobného statusu rodiča. To výrazne interferuje pri rozhodovaní sa pre ďalšie dieťa. Zvažovanie druhého dieťaťa je okrem emocionálnych potrieb viac podmienené racionálnym zvažovaním výhod a nevýhod. Veľkú rolu pri tom zohráva štrukturálny faktor – ekonomické a materiálne zdroje a tiež dostupnosť rôznych inštitúcií (ako jasle, škôlky, záujmové krúžky) a miera štátnej finančnej pomoci. Tento faktor v ostatných rokoch skôr limituje než podporuje plánovanie väčšieho počtu detí. Z toho je zrejmé, že pre podporu udržateľnej reprodukcie sú potrebné predovšetkým štrukturálne opatrenia – najmä lepšia dostupnosť zariadení a služieb starostlivosti o deti. Hlavnými bariérami dvoj- a trojdetných rodín nie je primárne nechúť ani absentujúca túžba mať viac detí, ale predovšetkým existenčná neistota, najmä u chudobnejšej strednej triedy obyvateľstva. Stanovené ciele projektu boli v plnej miere naplnené.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The aim of the project was to reveal the conditions, contexts and lifestyles within which human reproduction is performed, the expectations of people concerning their reproduction and people's satisfaction with their reproductive career, in order to identify positive examples of reproductive satisfaction and to recognize and define sustainable and perspective patterns of reproductive behaviour.

A low fertility rate in Slovakia is caused by global trends - a delayed onset of the Second demographic transition, current economy crisis accompanied by uncertainty on the labour market, high unemployment rate, and growing existential risks. At the same time, the forms of family life get diversified, numbers of cohabiting couples, one-parent families, childless couples, couples living apart together etc. are growing, while the marriage still enjoys institutional privileges. A prevailing social norm is having at least one child and a three-year parental leave, while it is the mother who is expected to stay home with the child. There is, however, a minority of mothers trying to emancipate from this norm and search for new models with more symmetry in sharing parental roles. The delay of the first childbirth (27 years of age on average) results in an increase of importance of psychological motivation to parenthood - reaching the joy from having a child and getting a satisfaction from the parent status. This strongly interferes during the decision-making process for the next child. Considering the second child is, along with emotional needs, more conditioned by rational choice between advantages and disadvantages. In this considerations structural context plays an important role - financial and material resources, as well as accessibility of child-care services, as well as governmental support for parents. Structural context seems to play a more restrictive, not stimulating role for having more than one child. Thus it is obvious that for a stimulation of a sustainable reproduction these structural initiatives are required in first instance - mainly a better accessibility of child-care services. Main barriers to two-and-three child families are primarily not missing desire to have more children, but mainly existential uncertainty - especially in the middle class with their decreasing living standard. Expected goals of the project were fulfilled.

Svojím podpisom potvrdzujem, že údaje uvedené v záverečnej karte sú pravdivé a úplné a súhlasím s ich zverejnením.

Zodpovedný riešiteľ

Gabriel Bianchi

V Bratislave 26.05.2014

Štatutárny zástupca príjemcu

Gabriel Bianchi, riaditeľ
Ol'ga Zápotočná, zástupkyňa riaditeľa

V Bratislave 26. 05. 2014

.....
podpis zodpovedného riešiteľa

.....
podpis štatutárneho zástupcu príjemcu